

ס. שם ל"ח [ע"ה]
 רמב"ם נדרות ח, ד':
 ע. לשון הרמב"ם
 בפרק ח' מהלכות נדרות
 [הלכה ד']:

ציונים לרמ"א

(ד) תרומת הדשן סימן
 כ"ט ובי"י [ד"ה תמרים]
 בשם הטור:

עמרת זקנים

[ג] פויד"א העשיר
 מפלוימן או ווינקסלין
 כשהן מבושלין ומרוסקין
 לגמרי בורא פרי האדמה
 (ב"ח קטט, א סוף הדיבור):

הגהות והערות

[ב] עיין נדרות אליהו
 הערה 6 בהסגר דברי
 הגר"א כאן:

[ג] עיין ריש סימן ר"ח
 סעיף ח' [הנהגה]:

[ג] עיין סימן ר"ח

[ד] תוספת מהדורות
 פארלנק מקע"ט:

[ה] אכן נמלצו יו"ט שם
 כתב לדברי המולקין גם
 בתמרים מצד שהכל:

[ו] החילוק בין מיעוט דר
 או ע"י ציטול לא כתוב
 דרישה שם רק מחלק בין
 שמיעה עד שנעשה משקה
 או שכלל מראיתו ועדיין
 צורת אוכל עליו, ועיין
 בהגהות רעק"א פ"ק ה שם
 הוא מציין לדברי הפרישה
 כאן:

[ז] כ"ה דפו"ר. המקור
 ז"ס והנמיז חיים הגיהו -
 שנתמעט קלת, אף המנצית
 השקל מקיים את הגירסא
 הראשונה. ועיין פרמ"ג:
 [ח] תוקן ע"פ המקור
 חיים ולטשי שרד:

[ט] כ"ה דפו"ר. הנמיז
 ז"ס הגיהו - שמיעה קלת
 הוא המנצית להגהות לעיל -
 תמרים שנתמעט קלת.
 עי"ש בהגהות והערות:
 [י] תוקן ע"פ פרי מגדים
 מקור חיים ולטשי שרד:
 [יא] תוספת דפו"ר:
 [ב] נוסף ע"פ הלבושי
 שרד:

[ג] תוקן ע"פ המקור
 חיים ולטשי שרד:

ועיין סעיף ג': יח ויש אומרים לברך בו.^(א) נראה לי דוקא
 בגדגדניות שנתבשלו^(ב) ונימוחו לגמרי. וכן כתב מהר"ק שורש
 (מ"ה) [מג] אצל תמרים שנתמעטו לגמרי^(ג) לא פליג, וסבירא
 ליה כהרמב"ם [נדרות ח, ד'] והטור למצד זורא פרי העץ.^(ד) וכן
 משמע סימן ר"ד סעיף י"ב

[יא] י"ח שכתב אפילו הם כתושים^(ה) ויש אומרים לברך בו.^(א) נראה לי דוקא
 ביומרו, ולא פליג רמ"א. וגם דרכי
 משה סימן ר"ד [אות ד] משמע
 דס"ל כהרב ז"ל. וגם בתרומת
 הדשן [סימן כט] אפשר דמודה
 בתמרים שמיעה^(ו) כהרמב"ם.
 (כ) וגם בגדגדניות שנתבשלו כתב
 [שם] וז"ל שנימוחים לגמרי מצד

שהכל. ולא דמי^(כז) לנשמים שחוקים צסימן (ר"ד) [ר"ג] סעיף
 ז', דהתם דרך לכתוש ולשחוק כל הנשמים משום הכי חשיבי קיימו
 במילתייהו, מה שאין כן בדבר אחר שאין דרכו להיות מעורר
 ומרוסק, ואע"פ שאין החילוקים האלו ברורים, מכל מקום לא יהא
 אלא ספק ומצד "שהכל" עכ"ל. וצדוקם [סימן שמה] כתב וז"ל,
 תמרים כתושים מבושלים זורא פרי העץ, והוא טריא"ק, עכ"ל:

(ד) אבל אם בירך בורא פרי העץ יצא כי כן נראה עיקר.
 הא"י עיקר הוא עיקר צדור, ואין מקום אחי לישב שלא לצדך זורא
 פרי העץ. כי מה שכתב מהר"א בתרומת הדשן סימן כ"ט, דכיון
 שכתב רש"י [נדרות ח, א ד"ה] טרימא מצדך זורא פרי העץ, היינו
 כתוש קלת ואין מרוסק לגמרי.

משמע דמרוסק לגמרי אמרינן
 שהכל. כבר השיג עליו ז"י סוף
 סימן ר"ד [ד"ה נדרות ח] ממה שכתב
 הרמב"ם [נדרות ח, ד'], דאפילו
 מיעה ועשאו כעיסה מצדך זורא
 פרי העץ. ועוד הביא ראיה מדברי
 הטור סימן ר"ד, צמחולקו עס
 חציריו, שהכל מודים כשמשו של

פרי קיים, דפרי עיקר כו'. ועוד ראיה ממה שכתב הטור סימן
 ר"ה, דאפילו נחתך לחתיכות דקות לא הפסיד הצרכה. וגם כאן
 כתב הטור צהדיא שהר"י מודה לדברי הרמב"ם צזה. והדקדוק
 של תרומת הדשן מפירוש רש"י שזכרנו, תמוה לי, אדרבה נידוק
 מן הגמרא [נדרות ח] איפכא, דאמרינן אמר רב אסי הא"י תמרי
 של תרומה מותר^(י) לעשות מהן טרימא, ואסור לעשות מהן
 שר. ואי סלקא דעתך דמרוסק הרצה אין דינו כטרימא, לא הו

ליה לרב אסי לאסור צעשיית שר, שהוא כבר כלה כל ממשות התמרים, ואין שם אלא טעם צעלמא, כמו שכתב התוספות בפרק כ"ד
 מצדך דף ל"ח [ע"ה] ד"ה הא"י דובשא, והיה לו לומר רצותא דאפילו יש עדיין ממשות, אלא שהוא מרוסק הרצה לאסור, וזה ודאי הוכחה
 גדולה, דכל שיש עדיין הממשות שם, הוא עיקר הפרי עדיין. ומדברי רש"י אין נראה לדקדק לאסור, חדא דהא גם הטור כתב כן,
 תמרים שכתשן קלת כו', ואח"כ מסיק כרמב"ם דעשה מהן עיסה דמצדך זורא פרי העץ. והא דנקט רש"י כתשן קלת, נראה דבא
 לפרש פירוש הציצה של טרימא, למה קורין אותו כך, ופירש צזה שכותשין אותו קלת ולא לגמרי, כך הוא ציבור של חיצת טרימא.
 ונראה שהוא כעין טריגים, שזכר בפרק כ"ד מצדך דף ל"ו [ע"ה], פירש רש"י [ד"ה טריגים] שהוא צאס נחתך חדא לתלת, וכן הוא צלשון
 יון קורין לשלשה טריי. וכן מצאנו כונת רש"י שכתב [שם ח, א] ושם טרימא, כל דבר הכתוש קלת ואינו מרוסק לגמרי, עכ"ל. משמע
 שדרך כלל פירש לשון טרימא בכל מקום. [ו] חלמודא דנקט כאן טרימא, היינו משום דהיו רגילין לעשות מאכל צאופן זה מן התמרים,
 ואורחה דלמלא נקט. ואי הכי נמי דמרוסק היטב הוה דינא הכי. (י) ומו דגם צנדרים [צו"ד] [סימן ר"ח] [סעיף ג] אמרינן, הנודר
 מן התמרים מותר צדבש תמרים. משמע דכתושי תמרים ודאי אסור כל שיש ממשות התמרים עדיין. והכי נמי כן הוא. ומו צבסמוך
 [סעיף י] מביא אפילו צמי צישול הפירות דלהרא"ש מצדך זורא פרי העץ, אם יש צזה טעם פרי. ואע"ג דכתב שם לשון ואפשר כו',
 מכל מקום כאן ציש ממשות של הפרי, פשיטא דפשיטא הוא. ע"כ נראה לענ"ד דהמצדך לכתחלה זורא פרי העץ על הפאוידל"א של
 פלוימ"ן, או של קירש"ן, אין עליו חשש כלל ושפיר עבד, כיון שצרכת זורא פרי העץ יש לה מעלה על צרכת שהכל, כיון שהיא צרכת
 מצוררת כדלקמן. (י) ועוד ראיה ממה שכתב צסימן (י"ג) [רג] [סעיף י] [ט], צשמים שחוקים ומעורבים עם סוק"ר, הצשמים עיקר
 ומצרכים עליהם דדין צרכת אותן צשמים, עכ"ל. (י) הרי דאפילו שחוקים לגמרי לא הפסידו צרכתן, וכלל יוס אנו נוהגין כשמצשלן
 תפוחים עד שנתרסקו לגמרי שמצרכים עליהם זורא פרי העץ וכו' שכתב צסעיף י"ב, בין מבושלים כו'. דודאי הוין מרוסקים ע"י

באר היטב

זוקר, לכן יצרך זורא פרי העץ, ע"כ. וכן צמחנות פנים מאירות [חלק א] סימן
 ס"ה הכריח דמצדך זורא פרי העץ, דלא כע"י. ומלאמי דיש לצדך שהכל על
 מרגל"ן מרוקחין, וכן נוהגין בכל מדינות ישמעאל, צאר היטב אשר לפני.
 [ס"ק י]. (וכן פסק בספר אליה רבה סימן רג ס"ק ב לברך שהכל על מרגל"ן מרוקחין, הגא"א): (יד) שהב"ש. וזה דעת תרומת הדשן, והיינו דוקא
 בגדגדניות כגון פאוידל"א שנתבשלו ונימוחו לגמרי, אצל תמרים שנתמעטו, לא פליג התרומת הדשן וסביר ליה כהרמב"ם דמצדך זורא פרי העץ, עיין מ"א
 [ס"ק יח]. ועולת תמיד [ס"ק ה]: (טו) יצא. ט"ו [ס"ק ד] האריך והעלה דהמצדך לכתחלה זורא פרי העץ על הפאוידל"א של פלוימ"ן או קירש"ן, אין
 עליו חשש ושפיר עבד, כיון שצרכת זורא פרי העץ יש לה מעלה על צרכת שהכל. וכלל יוס אנו נוהגין כשמצשלן תפוחים עד שנתרסקו לגמרי, שמצרכין
 עליהם זורא פרי העץ. וכו' שכתב צסעיף י"ב בין מבושלים כו', ודודאי הוין מרוקחין על ידי הציטול ולית כאן צית מוחש צרכת לצטלה, עכ"ל. והצ"ח

הגהות רעק"א

(ה) מביא סק"ה צראה ל"י דוקא בגדגדניות שנתבשלו ונימוחו לגמרי.
 עד שאין שם אוכל עליהם ונעשה כמשקה, כן כתב פרישה [דרישה אות ד']:

שם [לח, א] סוף ד"ה טרימא כו', ואינו מרוסק. וכן כתב הטור. וחולקין על הרמב"ם [נדרות ח, ד'] ושו"ע שכתבו ועשה מהן עיסה:

לבושי שרד

צנדרים: (יט) מביא סק"ה ונימוחו לגמרי. מחלק בין נחמץ לנמוח לגמרי, שאו
 נפסדת מהומו, ואינו ניכר כלל, מה שאין כן צנחמץ, ניכר עכ"ס מהות התמרים.
 ועיין מ"א סימן ר"ד סעיף קטן כ"ב: (כ) שם וכן משמע סימן ר"ד סעיף
 י"א שכתב אפ"ל. כל"ל: (כא) שם וגם בגדגדניות שנתבשלו. פירוש
 אף צנימוחו לגמרי, דהיינו על ידי צישול, כיים שאין החילוקים צנדרים, ממילא
 צנחמץ שמיכר צורמו מודה: (כא) שם צבשמים שחוקים בסימן ר"ג סעיף
 ז. כל"ל:

אוצר מפרשים

ז (מביא סק"ה) שנתמעטו קצת לא פליג וכו'. בתמרים שמיעה קצת כהרמב"ם,
 כצ"ל:

ז (מביא סק"ה) שנתמעטו קצת לא פליג וכו'. בתמרים שמיעה קצת כהרמב"ם,
 כצ"ל:

כמוהו דלפניו בפניות, עכ"ל. ונשאלתי שהוא סותר דברי הגמרא בפרק ד' דברכות, דס' אמרין להדיא דף ל"ו ע"ב, דבשאר אילנות מודים רבנן לרבי יוסי, וכו'. והלאה היא תמוה חלמתי. והנה הר"ש פירש שם ד"ה ואין מרביצין האילנות מודים רבנן דכעת הרע"ב וימיה שלא הביא כלל הש"ס דילן. והשנתי, דנראה לפענ"ד דלפי מה דגרסין שם בגמרא ברכות אה"כ, והלכתא כמר גר רב אש, דרוק את האילנות ואכל את הקפריסין, ומדלגנא ערלה לאו פרי הוא לענין ברכה נמי לאו פרי הוא. והנה הרא"ש [שם פ"ו סימן ג] לא גרס ליה, ופוסק דמדא הוה פרי. אבל הר"פ [שם ב] גרס ליה שפיר. ועיין מפורשים בשם מהרש"ל [ברכות שם ד"ה תוספות]. ולפי"ז נראה דהר"ש והרע"ב גרסין שם, וספרי ליה דלא דקאמר תחלה דרבנן מודים בשאר פירות, רק ס"ל דקאמר מעיקרא, דגם בשאר אילנות לא הוה פרי. ומה דפריך לעיל [במהלך שם] ממנה דשפיעות [פ"ד מ"ו], יש לומר דלפני דומה שפיעות לערלה. ולרבי יוסי מודה דלשפיעות הוה סמך לאו פרי, דשפיעות קיל, אבל ערלה דמחזק, הוה נמי סמך פרי. וזה סמך, אבל בשאר אילנות הוה שפיעות וערלה שוין, לכן קאמר משויואל. אבל לרבנן אס' לגבי ערלה לאו פרי הוא, גם לענין שפיעות לאו פרי הוא, לא סמך ולא שאר אילנות. וברכה דומה לערלה, וכוין דק"ל ממקנה הש"ס דקאמר והלכתא כמר גר רב אש, ס"ל דלרבנן בכל אילנות לאו פרי הוא. לכן שפיר כחן והר"ש מבטלנא, דרבי יוסי לטעמיה ואין הלכה כמותו. ופוסק שהיושלים ממקנה הש"ס ג"כ, ואשי שפיר, כן נראה לפענ"ד לישב דעתם ודו"ק היטב:

לחוספות, וי"ל כמו שכתב הר"ע ברטנורא [שם ד"ה ומומרים גרעין] והר"מ [נפירות המשניות שם ד"ה ואשר בערלה] והביא החוספות יוס' טוב שם ד"ה ומומרים, רצעי יש למלך בכל הלכותיו מערלה אלא דיש היקש ממעשר שני והתם אכלה כחייב, ונאמר גרעין מר אין ראוי לאכלה כן והוא הדין קליפת רמון אין ראוי לאכלה כן כי אס' בדוחק גדול, ומשום הכי (חמור) [פטרור] מרצע. ולפי זה מה שכתבו הט"ז [יו"ד סימן נד ס"ק א] וש"ך שם מאת, ורצעי לא כחייב את, קשה דממעשר שני יליף כמו שכתבתי, גם ק"מ קשה דלא היה לפסוק צו"ד [סימן] רל"ד [פס"ק א] והיה לכתוב גרעין מתוק נוהג רצעי דהוה גוף פירי וראוי לאכלה והוא הדין מעשר שני נוהג בו. ומכל מקום אין ראוי לומר קליפת מרנצין גוף הפרי, דערלה מאת יליף לה. והנה הר"מ ז"ל בפרק עשירי ממעשר שני ונטע רצעי [הלכה ג] ופרק ג' תרומות הלכה ד' ופרק ח' מנכרות [הלכה ו] כרבי עקיבא קפריסין פרי האדמה כרבי עקיבא ממנו. אבל המחבר צו"ד [סימן] רל"ד [פס"ק א] [ג] פסק לחומרא בדרך ישראל ומוזה לארץ לקולא וזכרה נמי לחומרא, ופרי האדמה ממנו נפשו יולא וכמו שכתב הטור כאן, ונפסק מיינה טווא' אס' מיר על קפריסין פרי העץ לר"מ לא ילא, ולהמחבר ספק ברכה להקל יולא שפיר העץ. וכן כשמונה לפניו פרי העץ וקפריסין או [קליפת] מרנצין [הט"ז צו"ד] פרי העץ וכוין ש"ל להוליא, ועיין סימן ר"ז מ"א [פס"ק] א' ואשי"ז שם יטואר *. ובסימן ר"ד יטואר עוד אי"ה בט"ז [אות] ט"ו. ועיין מ"א אות ל"א חזר וכתב קליפות מרנצין פרי העץ, דלא כעולם תמיד [סימן] רג ס"ק ד' שפסק שהכל, ואלוה רצה בריש גימ"ל [סימן] רג' אות ב' הסכים לעולם תמיד שהכל, דקליפת מרנצין נמי לא נטעי אדעתא למילל הקליפה ומשליכין אותה ודוצא עיקר כמו אגוז כך המוחזר בסעיף י"ד שהכל צמטוגן דבש, וכן ראוי לענ"ד להורות שהכל וכללל הוא בזה כמו שאנאר אי"ה בסימן (ר"ד) [רד] צמ"א אות כ"ג, וכאן בסעיף י"ד [משננות] וזה אות יב גבי אגוז כך לעורר עליו עוד צעוה"י וכאן אין להאריך: יח ויש אומרים. עיין מ"א. לכאורה מתקן ג"כ כפרישא [דרישה] אות ד' [ולגו] [פס"ק ו] דתמרים שנממען "ציד" לא ע"י ציול מודה תרומת הדשן פרי העץ להרמב"ם, (ומשום הכי מיימי ראיה מרש"י לה, א ד"ה טרימא כו', כי הר"מ מודה כל צנימות ע"י ציול כו'). ומה שכתב מבשמים

בהנאה [מותר] [ט]. והתוספות והרא"ש יליפי מזה גרענים שראויים לאכילה לברך עליהם בורא פרי העץ. ועיין בספר אליה רבה [סימן] רג ס"ב [א] מה שכתב לענין מאורצין: (פ"ק יח) ויש אומרים בדרך כו'. נראה לי דוקא בגדגניות שנתבשלו ונימוחו צמטוגן כו', אבל בתמרים שנתבשלו צמטוגן לא פליג בו. דאמרינן [ברכות] דף ל"ח ע"א טרימא במלתא קיימי, לברך עליו ברכתו כאלו היה שלם. ופירש רש"י [ד"ה טרימא] כל דבר הכתוש קצת ואינו מרוסק, עכ"ל. ודיקן מלשוננו הטור והר"ב [ד"ה תמרים] ותרומת הדשן סימן כ"ב דאם נתמעכו לגמרי, לאו במילתיה קיימי ומבכר שהכל. והרב ב"י פסק בהרמב"ם [ברכות ח, ד]. תמרים שמייעכן ביד ועשה מהן עיסה כו', דמשמע אפילו נתמעכו לגמרי, מכל מקום מבכר בורא פרי העץ. ובתרומת הדשן השאלה לענין גודגניות מווינקסליין, שמבשלים ונימוחים לגמרי ומערכים בהן תבלין ודבש, איך יברך. והשיב אחר שהביא דברי רש"י, דמשמע בתמרים אם נימוחו לגמרי מבכר שהכל, כל שכן גודגניות שמערכים בהם תבלין כו', (ולא הביא שם דעת הרמב"ם). אך כשורע שכתב ולפי זה הוא הדין בלעטורין כו', לא משמע דאיידי שצירב בהן תבלין, והווי כמו תמרים. ואחר זה הביא יש אומרים לברך עליהם שהכל, והוא דעת תרומת הדשן הנ"ל. וכתב מ"א דנראה לו דרמ"א הכריע להביא דעת יש אומרים לענין פורידל"א, אבל לא לענין תמרים. וכן נראה מדברי הלבוש [ספ"ק ו] [ט]. והחילוק ביניהן, שבגודגניות כתב מ"א שנתבשלו ונימוחו לגמרי, והיינו ע"י בישול, שכן דרך הפורידל"א לבשל ועל ידי זה נימח. ובתמרים כתב שנתמעכו לגמרי, ולא כתב נתבשלו ונימוחו, דאין דרך לבשלן אלא נתמעכו ביד. וכן הוא לשון הרמב"ם שהענין המהבר, תמרים שמייעכן ביד כו'. ולכן בגודגניות כיון שנימוחו ע"י בישול, נתבטל צורתן ואינן ניכרים כלל תואר הפירות, לכן אבדו ברכתן ומבכר שהכל. מה שאין כן תמרים שלא נתבשלו, אע"ג שמייעכן לגמרי ביד עד שנעשה עיסה, מכל מקום עדיין רשום צורתן ניכרת שהן תמרים, ולכן במלתיהו קיימי לברך בורא פרי העץ. וכן מבואר בלבוש [שם] טעם חילוק זה, ע"ש: וצ"מ סימן ר"ד [וכן] שכתב אפילו הם כתושים ביותר, ר"ל חבושים או וורדים או פירות שמרוקחים בדבש, הדבש טפל. ואפילו כתושים ביותר, מבכר עליהם ככרכת הפירות. אלא אפילו כתושים ביותר, במלתיהו קיימי. ורמ"א לא חלק עליו, אלא דהתם מיידי דעדיין צורתן ניכרת, וכמו שכתב מ"א שם [ס"ק כב] בשם של"ה [שערי אמונות קדושה, דיני ברכות כלל ה אות ב], ע"ש: וגם בתרומת הדשן אפשר דמודה בתמרים. אע"ג דראייתו לגודגניות הוא מדברי רש"י מה שכתב בתמרים כנוצר לעיל כריש הס"ק. י"ל דכוונתו דהא רש"י אפילו בתמרים שנתמעכו לגמרי, סבירא ליה לברך שהכל, על כל פנים קיימא להן כוונתיה בגודגניות דעדיפא, לא משום הנזכר לעיל, או משום שמערכין בהן תבלין ודבש כנ"ל, או משום דאפשר תמרים יותר דרכן למעכן מגודגניות, וכמו שחילק אחר זה בין גודגניות לבשמים, אע"ג שהתרומת הדשן לא הביא כלל דעת הרמב"ם: וגם בגודגניות שנתבשלו כו'. ר"ל דאפילו בגודגניות לא בריא ליה לתרומת הדשן לברך שהכל, א"כ יש לומר דבתמרים מודה לברך בורא פרי העץ: וברוך כו' בתושים מבושלים. הרי דמריא ליה אפילו מבושלים ונימוחים לגמרי.

דק"ם), ועיין סימן ר"ד (טעות סופר ר"ד) סעיף י"א [ס"ק] ט"ז בקליפת מרנצין, ואי"ה במ"א [ס"ק] י"ז, ושם בט"ז יבואר זה: (ד) אב"י. עיין ט"ז. בלבוש [סעיף ו] וכן משמע בדרישה [אות ד] לחלק בין תמרים מיעכן ביד ניכר קצת תואר הפרי, ומשום הכי להרמב"ם פרי העץ, אבל פורידל"א אין ניכר כלל, ומדאמר בגמרא טרימא מותר שכן אסור בתרומה, הא כל שהוא אוכל, אף דאין ניכר כלל במילתיהו קיימא, ותרומה וברכה שווין, עיין ברכות ל"ח א'. ומהא דאמר שם ל"ו א' קמחא דחטי פרי האדמה כמו שמן זית ומסיק דהם לית עליוא אחרינא, עכ"פ ראינו אף שאין ניכר כלל צורת הפרי במילתיה קאי, וכן מי שלקות מירקות במילתיה קאי בדרך ל"ח ע"ב, יכמבואר בשור"ע בסימן ר"ה [סעיף ב], אלאא במלתיה קאי כל שכן בפורידל"א, וצ"ל דהני אין דרך לכתוש ואדרבה עומדין לאכול כך משום הכי אם שינה שהכל, מה שאין כן שמן זית וקמחא דחטי לרב יהודה ומי שלקות דרך הוא בכך, א"כ מה ראייה מייית הט"ז בשמים שחוקים בסימן ר"ג סעיף ז' דרך הוא בכך וכמו שכתב המ"א משמו אות י"ח וכן הוא בתרומת הדשן סימן כ"ט. ושם משמע דמשום הכי פאורידל"א צידר [נדיברך] * שהכל, דמערכין ג"כ דבש ותבלין ויש דוחי לגרעינותא, נשתנו ממש, וגם נשתנו בטעמן, הא פירות נימוחים לגמרי ואין ניכר צורתן וטעמן ניכר, מודה התרומת הדשן דאפשר ימבכר פרי העץ. ואמנם מסעיף י' פירות ששלקן להרא"ש פרי העץ אף דאין דרכן בכך יש קצת ראייה כמו שכתב הט"ז, ומכל מקום י"ל טעמן ניכר, מה שאין כן פורידל"א דמערכין דבש ותבלין וכמו שכתב בתרומת הדשן שם, והנה כל זה ברכה ראשונה יש תקנה שהכל, וברכה אחרונה קשה אי טרימא עיסה שמייעך ביד פרי העץ הוא הדין ברכה אחרונה מעין שלש, ואי שהכל ברכה אחרונה בורא נפשות רבות, ובסימן ר"ח מבואר סעיף י"ג דבורא נפשות רבות ימעין שלש אין אחד פוסט חבירו "בבשר" וכדומה, ויש תקנה לאכול פרי העץ מו' מינים, ודבר שהכל, ויצא אח"כ בברכה אחרונה עיין סימן ר"ח [סעיף יח] ותרומת הדשן [סימן] למ"ד. אבל אם אירע שאין לו כי אם "טרימא" זו, לטור בסימן ר"ט מעין שלש דין תורה

מחצית השקל

היינו שיעצא לדברי ט"ז. אך הל"ח [המענין י"ט] שם [אות ב] הקשה (וז"ל) צל מה שכתב הרא"ש בהלכות ערלה [הלכות קטנות סימן ו] וזה לשונו, הגרענים גרעין של כל פרי אסורים בערלה, דדרשינן את פריה, את הטפל לפריה, עכ"ל. לפי דבריו הללו משמע דסבירא ליה דאע"ג דמרבין ליה זאת, ודרשינן הטפל לפריה, אפילו הכי פרי מקרי. דהריבוי אתי לרבות שיהיה פרי, ומכל מקום לשונו שבכאן (ר"ל בברכות) לא משמע כן. ועוד יאס' כן מאי אריא גרענים, אפילו קליפין נמי לברך עלייהו בורא פרי העץ, כיון דגרענים מאת אתרבי כמו קליפין ומכריע עלייהו בורא פרי העץ, א"כ הכי נמי קליפין. ולא כתב רבינו שמבכרים בורא פרי העץ אלא על גרענים, שמע מינא דלא סבירא ליה דגרענים מאת אתרבי, אלא סבירא בעלמא הוא דחשיב פרי. וכדמשמע לשונו כאן שכתב אבל גרענים, עכ"ל הל"ח [המענין י"ט]. וא"כ יש לומר דמ"א חפס עיקר דברי הרא"ש שבהלכות ערלה, כי בלאו הכי במסכת ברכות אין לשונו מבורר כל כך. וא"כ סבירא ליה להרא"ש דגם גרעין מסבירא לאו פרי, אלא אתרבי מאת שנקרא פרי, א"כ הוא הדין קליפין, וכמו שכתב הל"ח [המענין י"ט]. ועל כרחק צריך לומר מה דנקטו התוספות והרא"ש גרענים, לאו דוקא, אלא הוא הדין קליפין. ובימי חורפי אמרתי ראייה לזה, דפריך שם הש"ס על רב יהודה (א"ש) אמר רב דאמר צלף של ערלה בחור לארץ כו', כיון דטעמיה דסבירא ליה להקל כרבי עקיבא לענין מעשר, נימא הלכה כרבי עקיבא לענין מעשר בחור לארץ דהוי דרבנן קפריסין פטורים ממעשר, וממילא נדע גם לענין ערלה בחור לארץ, ע"ש. ומאי קושיא, הוא אפילו הוי אמר דקפריסין פטורים ממעשר בחור לארץ, דמזה נדע דלא הוי פרי, מכל מקום סלקא דעתך דלענין ערלה אסורים, משום דהוי שומר לפירי, ונתרבה בערלה מאת פרי. אבל לענין מעשר שומר פטור ממעשר, ולכן איצטרך לאשמעין דאפילו לענין ערלה מותרת בחור לארץ דלא הוי שומר, כמסקנת הש"ס. ומקורב יאיתי שנדפס קושא זו בספר צלף על ברכות [לה ב ד"ה וחיפון] בשם ה"ה מזה"ר אברהם פאסילבורג ומה"ר מאיר פישלס ז"ל. ולדעת מ"א וכפי המוכן מדברי הרא"ש בהלכות ערלה, אתי שפיר דכל מאי דמרבין מאי פרי, אפילו קליפין דהוה שומר, נתרבה דמקרי פרי. ואם כן מקשה שפיר אי הוי אמר דפטור ממעשר, על כרחק לאו שומר הוא ולא נתרבה מאת פרי, וממילא נדע דמותר בערלה. ודע מה שהקשה שם הט"ז על הרא"ש דסבירא ליה דגם על הקפריסין מבכר בורא פרי העץ, הא מבואר שם סוף פרק קמא דערלה [משנה ח], סיפא דמתניתין קליפי רמון כו', והגרענים חייבים בערלה ומומרים ברבעי. ואי אמרת גס ברבעי ראויים להיות אסורים. יכן הקשה פה בספר אבן הכפור [ספ"ק ג] אהא דסבירא ליה דגרענים מברכים עליהם בורא פרי העץ. וכן בספר צלף הנ"ל. ולענין לפירוש הר"ש [בערלה דהא] ומומרים יפה הקשו, שכתב הטעם שמומרים ברבעי, דתניא פרי, פרי אתה פודה כו', אלאא דלאו פירי נינהו. אבל לפי מה שפירש הר"ע ברטנורה אתי שפיר, וזה לשונו [שם כ"ה] ומומרים ברבעי, שנטע רבעי אינו אסור בהנאה כו' כמעשר שני, ואינו מתקדש בקדושת מעשר שני אלא דבר הראוי לאכילה, עכ"ל. א"כ מיידי בקליפין וגרענים, שאין ראויים לאכילה אלא לצביעה. ולכן בערלה שאסורה בהנאה אסורים. אבל נטע רבעי דמותר

דכולהו כו'. ולא דמי למה שכתוב בסעיף ח', על כו'. דשם אין טעם הפרי במ

אשל אברהם

שחוקים (בסימן ר"ג סעיף ו', טעות סופר ר"ד) אע"ג דנשתנה טעמו ושחוקים צומח ודומים לנימוט צבשול מכל מקום דרכם צנך, ועיין סימן ר"ד במ"א אות כ"ג מזה. ועיין ט"ז אות ד' דל"ן ראה ממי שלקות או דבש הזב מתמרים לדעת הגאון פרי העץ דהי דרכן צנך ולא נשתנה טעמן מה שאין כן בצפאודל"א, יע"ש: **יב מברך ע"יו שהכ"כ**. עיין מ"א. הא וזמין וענבים הן שילאו ע"י סחיטה או מעלמן, מברך פרי הגפן על היין, ושמן פרי העץ, דומיא דבש הזב כו', ועיין ט"ז [ס"ק] ה' א"י"ה יצואר שס. עיין ר"מ פרק עשירי הלכה כ"ג מהלכות מאכלות אסורות כל המשקין מפירות "כמותן" ואין לוקין אלא ביומם וענבים, ועיין לחם משנה, ולי קשה מסוגיא דברכות ל"א א', וצלהכות ברכות פרק ח' הלכה ב' פסק דהוה ויעה, ולמה כתב שם "כמותן" אסור מורה כרז' יומין פסחים (כ"ה) [כד] ב' לא [הוי*] זיעה. ועיין [בפירוש המשניות להרמב"ם] פרק י"א מרומות [משנה ג] מה שכתב כי כן מנהגם איין ושמן קאי, דלא מימא דהוה שלא כדרך אכילה, ובחדושינו [ראש יוסף שם ל"ה, א ד"ה כתב] כתבנו מזה: **כ סופי ענבים**. עיין מ"א. הס דברי חז"ל דה"ה ול מיין וכתב שם עוד ולא עדיף מנוולות תמרים שלא נכתבו כל לורין שהכל, יע"ש. והנה נוצלות יש של פירות, [א'] נושלי כמלא שרפס החום ונשתנה לגרעומא [רש"י ברכות מ, ב ד"ה נושלי כמלא], ב' פגין נפלו בעודן פגין [רמב"ם פירוש המשניות ברכות סז], ג' שאין מתבשלות לעולם [פירוש הר"ש עולה פ"א משנה ח ד"ה והנוולות], ונסימן ר"ד נט"ז א"י"ה בלוא ג' יצואר. ומסקה מצובר כעמ לא יענהא אס יצנך שהכל או פרי האדמה כמו על הצובר צענמו וא"י"ה יצואר לקמן מזה, יע"ש * **כא שבש"שם ושרפס החום**. עיין מ"א. רש"י ברכות מ"ס ע"ב ד"ה פרי העץ שלא נשתנה לקלול, ונושלי כמלא נשם ד"ה נושלי כמלא] נושלי ושרפס החמה, הוה כפירות טופים חייין יומר ממנושלים, שהכל כצפול, ומה לי נושלי החמה, ולפי זה אפילו פרי העץ שנשתנה צבשול מורידין ב' מעלות לשהכל, וכן משמע בר"מ פרק ח' מהלכות ברכות הלכה ג' פירות או ירקות שדרכן לאכול מיין שלקן שהכל, ור"י"ף [שם כו, א] פוסק תומי וכתבי צבשול פרי האדמה ברכות ל"ח ב', ואין יפרנס הא דמ"ס ב' נושלי כמלא, ונשלמה למאן דלמר ג"ה ב' כן, יפרש פגין * אין מתבשלות לעולם, מה שאין כן הר"י"ף סתם צנולות, ז"ל פירוש אחר * והכן, וא"י"ה נסעיף י"צ במ"א [אות] כ"ט וסימן ר"ד [אשל אברהם אות ב' וסימן ר"ה סעיף א' יצואר עוד: **כב אלא שהכ"כ**. עיין מ"א. דלא כט"ז [ס"ק]

ומשנה [תרומות פ"א משנה ג] דאין סופגין [וכר'] אלא על "היוצא" א' [שם], פרט ג', דבש תמרים, וחומץ סיתוניות, ויין תפוחים, ושאר מי פירות למה פרט, וברא"ש [בפירושו שם אות ד] בתוך פירוש הר"ש בדפוס אמשטערדאם העיר בזה, לשיטתיה דסחיטה וכתיתה אין כבישול ולדידה בתרומה אם בשלן חייב חומש על המים, אבל להרשב"א פרט יין תפוחים דומיא דהנך דאין דרך למשלק, הא פירות שדרכן למשלק "למסחט" משקה כמותן, ודבש לאפוקי מהגאון וטענתו שבה ארץ ישראל, וחומץ סיתוניות דלא תימא דהיוצא עיקר הפירי כמו שכתבו הר"א [הראב"ד מובא ברשב"א] וחיודשי הרשב"א ז"ל [שם], עיין מ"א אות כ' ובחדושינו [שם הארכנו * וכאן אין להאריך: **(ו) סופי ענבים**. עיין ט"ז. כעין זה פירש בעטרת צבי אות י"ב דממה נפשך אם הוא פרי יברך פרי העץ ואם לאו שהכל, מה שאין כן בוסר עכשיו אין עיקר הפרי וכשנגמר יהיה פירי כו', וא"י"ה במ"א אות כ' יבואר עוד. עיין מ"ש באות ח': **(ז) וכן**. עיין ט"ז, בסימן ר"ד אות ג'. ועיין אליה רבה כאן אות י"ג, וא"י"ה שם בסימן ר"ד יבואר: **(ח) אף ע"פ**. עיין ט"ז. ברכות ל"ח א' וב' גבי דובשא דתמרי ומיא דסילקי דעת חיודשי הרשב"א דסחיטה וכתיתה כבישול, ומחלק בין דרך למשלק או למסחט מיא כמותו, ואין דרך למשלק ולסחוט אין כמותן, ובחדושי [ראש יוסף] שם [ד"ה ועדיין] הקשיתי אטו ירקות דרך למשלקינהו כיפי תלה לה, כיון דזיעה הוה אף דרך בישול, וצ"ל דהוה שלא כדרך הנאתן ולא נטעי אדעתא דכך ולאו ממש זיעה הוה, ולשון הלבוש בסעיף ח' "דנקרא" זיעה מה שאין כן ענבים וזיתים למשקין עבדי, והוא הדין ירקות דרך למשלקינהו גם המשקין על ידי שליקה כמותם והוא הדין בדרך למסחט כו'. ומה שקשה לזה מטעם כעיקר י"ל דהוה שלא כדרך הנאתן כאמור. ובר"מ פרק ח' מהלכות ברכות הלכה ב' כתב הסוחט פירות מברך שהכל, ובהלכה ד' ירקות שדרכן להשלק מברך פרי האדמה דבש תמרים שהכל, הנך רואה שסובר כחיודשי הרשב"א שמחלק בין דרכן בכך או לאו, ומה שהתנה ששלקן לשלש מימיהן עיין כסף משנה [בה"ש] [ב] לומר אף שלק תמרים מברך א"י"ה שם, וכתב [הר"מ] דבש תמרים כאן להוציא מדעת בעל הלכות גדולות, ולא כלל [בה"ש] [ב] לומר אף שלק תמרים מברך פרי העץ לאפוקי מהר"א ז"ל איש ריבו הובא כחיודשי הרשב"א ברכות ל"ח [שם] שסובר דכהאי גוונא פרי העץ, יע"ש. ובכסף משנה [שם הלכה ד] הביא דברי הר"א אדברי הר"מ, ואיני יודע [ד]משמע דר"מ כחיודשי הרשב"א וכאמור. אבל הר"א סובר סחיטה וכתיתה אין כבישול והם כזיעה, מה שאין כן בישול לאו זיעה הוה, ואף אין דרכן למשלק פרי העץ, ובסחיטה אף דרכן למסחט שהכל, באופן שהרשב"א ורא"ש חלוקין בתרתי. ולרא"ש טעם כעיקר דבר תורה בזיתים וענבים או בכל פירות כבישול, הא סחיטה וכתיתה וציר ע"י מליחה לאו טעם ממש הוה בשאר פירות, וכבר יש לנו אריכות דברים בסוגין דחולין ק"ק [שם] [פסחים (כ"ח) [כד, ב] [שם] וא"י"ה בהלכות פסח בפתיחה [לסימן] תמ"ב בטעם כעיקר יבואר זה. ובכ"ח [ד"ה ואם בשל] כתב בשו"ע לא הכריע, ולפי הכלל דיעה א' בסתם, כחיודשי הרשב"א, וכל שכן דמשמע דר"מ סובר כן. והמחבר בסעיף ח' דבש מתמרים וכן שאר פירות, לכאורה זו ואין צריך לומר זו, אלא לומר בשאר פירות ע"י בישול, ובוהו יהיה כוונת עולת תמיד [ס"ק ט] הביאו אליה רבה אות י"ד דבסעיף ח' סתם ובסעיף י' הביא פלוגתא והכן. ועיין מה שאכתוב א"י"ה באות ט' מזה ובאות י"ד: **(ט) והרא"ש**. עיין ט"ז. הרא"ש אין מסופק שהרי כתב הטור בסימן ר"ה ולא דמי למי פירות דעל ידי בישול יותר כו' הרי חילוק הרא"ש, והלכה כתב הט"ז ז"ל קצוות, באין דרך לשלקם ולשחוקם (כאלו אמר לסוחטם)

מחצית השקל

[פ"ק ב] סופי כו'. שמברכין ע"יו בורא פרי הגפן. ודי כשהוא בוסר, דנחתין דרגא לברך עליו בורא פרי האדמה, מה שאין כן סופי ענבים דעל

בבבשי שרד

אפשר דציהא מורה המ"א כיון שנשתנה, ועיין ודו"ק: [מד] מ"א פ"ק זה לשון הרא"ש אע"פ. כן כתב הרא"ש אלא דלמחרת ב"ס [נכוח לט, א], מאל דכולהו שלקי [שולקין ירקות כהן] כשלקין ומצנכין טורא פרי האדמה. והקשה ממי פירות שנסעיף ח', ומחלק דמשקה היואל מהפירות אין לו טעם הפרי, ואפשר דעל ידי בישול דין הפירות כדן היקוות. נמאל דלשון אפשר שכתב הרא"ש היינו צפירות, משום דנוכל לומר דפירות גרוע לאה מילתא מירקות, ואפילו ע"י צבשול אין

ברך מספק, ולדידן [לו] [לא] דספק הוה, עיין מ"א [סימן] קע"ב ס"ק ג' מכל מקום אין לברך כלל מספק לא בורא נפשות רבות ולא מעין שלש [טז] *, וצ"ע. ועיין מ"א אות י"ח וא"י"ה שם יבואר עוד: **(ה) דבש**. עיין ט"ז. הרא"ש ברכות פ"ין אמר "בעירבו" במים, הא לבר פרי העץ, וכתב הרא"ש דלא דמי כו', והבין הב"י [ד"ה והרא"ש [תב] ברא"ש [פ"ו סימן יח] דסובר באמת דסחיטה וכתיתה גרע מיוצא מאליו אבל בישול עדיף מכל, ולפיכך לדידן דפסקין כאן דבש הזב מאליו שהכל כל שכן סחיטה וכתיתה דגרע [מיוצא] מאליו, ובסעיף י"ד להרא"ש במי פירות ע"י "בישול" פרי העץ וע"י סחיטה שהכל כמו שכתב המ"א אות כ"ג, והכין הוא ווראי להרא"ש דסחיטה וכתיתה בפירות גריעי מעל ידי בישול שהרי בדף ל"ט [שם סימן יח] כתב ומיא דשלקי בפירות אם בישל הרי כפירות ול"ד למ"ש זיעה [ל"ח א'] דבישל במים כו', ולעיל [סימן יב] ע"י סחיטה יין תפוחים כו', אלמא להרא"ש סחיטה גרוע מבישול וכמו שכתב הטור בסימן ר"ה ועיין ט"ז [סימן] ר"ה אות י"ו, וצ"ע טובא מ"ש דשם יוצאין מעצמן דיין תפוחים כו' ע"י סחיטה הוא ואפילו הכי הלכה כרבי יהושע [ברכות ל"ח, א] דאין מחייב חומש וגריעי מבישול, אבל בחיודשי הרשב"א בדף ל"ח [ע"א ד"ה ובש] משמע דסחיטה כבישול ממש, וקשיא ליה מיא דשלקי כשלקי ולמה יין תפוחים לא, ותיירץ דהתם דרכן למשלק מה שאין כן יין תפוחים, והרא"ש אין מחלק בין דרך למשלק, רק סחיטה גריעי מבישול, והשתא לכאורה המחבר כאן סעיף י"ד פסק כדיעה א' בסתם כרשב"א, והיינו מקושיא דמיא דשלקי וסובר סחיטה כבישול, ובסימן ר"ה סעיף ג' פסק סחטן אין מברך אלא שהכל, לכאורה אחז החבל בתרין ראשין, ובחדושינו [ראש יוסף שם ל"ח, א ד"ה ולפין] הארכנו. עוד כתבנו שם [ד"ה עיין ט"ז] דבשאר פירות הסברה והחוש נותן סחיטה יותר עדיף מיוצא מאליו, ובתמרים טבעם הוא כשיש רוב שומן בהם זב מאליו הוא העיקר הפרי, וזה טענת הגאון מדשביק קרא תמרים ושיבא ארץ ישראל כוב דבש, שמע מינה זה הטוב והעיקר אבל כשאין בו רוב שומן נוסחט אין כמותו. ומכל מקום למדנו לרא"ש [בזב] מאליו או סחיטה וכתיתה אין כבישול ולרשב"א סחיטה כבישול, יין ושמן אף [בזב] מאליו פרי הגפן ופרי העץ כמבואר בחיודשי הרשב"א ל"ח א' [שם],

ומשנה [תרומות פ"א משנה ג] דאין סופגין [וכר'] אלא על "היוצא" א' [שם], פרט ג', דבש תמרים, וחומץ סיתוניות, ויין תפוחים, ושאר מי פירות למה פרט, וברא"ש [בפירושו שם אות ד] בתוך פירוש הר"ש בדפוס אמשטערדאם העיר בזה, לשיטתיה דסחיטה וכתיתה אין כבישול ולדידה בתרומה אם בשלן חייב חומש על המים, אבל להרשב"א פרט יין תפוחים דומיא דהנך דאין דרך למשלק, הא פירות שדרכן למשלק "למסחט" משקה כמותן, ודבש לאפוקי מהגאון וטענתו שבה ארץ ישראל, וחומץ סיתוניות דלא תימא דהיוצא עיקר הפירי כמו שכתבו הר"א [הראב"ד מובא ברשב"א] וחיודשי הרשב"א ז"ל [שם], עיין מ"א אות כ' ובחדושינו [שם הארכנו * וכאן אין להאריך: **(ו) סופי ענבים**. עיין ט"ז. כעין זה פירש בעטרת צבי אות י"ב דממה נפשך אם הוא פרי יברך פרי העץ ואם לאו שהכל, מה שאין כן בוסר עכשיו אין עיקר הפרי וכשנגמר יהיה פירי כו', וא"י"ה במ"א אות כ' יבואר עוד. עיין מ"ש באות ח': **(ז) וכן**. עיין ט"ז, בסימן ר"ד אות ג'. ועיין אליה רבה כאן אות י"ג, וא"י"ה שם בסימן ר"ד יבואר: **(ח) אף ע"פ**. עיין ט"ז. ברכות ל"ח א' וב' גבי דובשא דתמרי ומיא דסילקי דעת חיודשי הרשב"א דסחיטה וכתיתה כבישול, ומחלק בין דרך למשלק או למסחט מיא כמותו, ואין דרך למשלק ולסחוט אין כמותן, ובחדושי [ראש יוסף] שם [ד"ה ועדיין] הקשיתי אטו ירקות דרך למשלקינהו כיפי תלה לה, כיון דזיעה הוה אף דרך בישול, וצ"ל דהוה שלא כדרך הנאתן ולא נטעי אדעתא דכך ולאו ממש זיעה הוה, ולשון הלבוש בסעיף ח' "דנקרא" זיעה מה שאין כן ענבים וזיתים למשקין עבדי, והוא הדין ירקות דרך למשלקינהו גם המשקין על ידי שליקה כמותם והוא הדין בדרך למסחט כו'. ומה שקשה לזה מטעם כעיקר י"ל דהוה שלא כדרך הנאתן כאמור. ובר"מ פרק ח' מהלכות ברכות הלכה ב' כתב הסוחט פירות מברך שהכל, ובהלכה ד' ירקות שדרכן להשלק מברך פרי האדמה דבש תמרים שהכל, הנך רואה שסובר כחיודשי הרשב"א שמחלק בין דרכן בכך או לאו, ומה שהתנה ששלקן לשלש מימיהן עיין כסף משנה [בה"ש] [ב] לומר אף שלק תמרים מברך א"י"ה שם, וכתב [הר"מ] דבש תמרים כאן להוציא מדעת בעל הלכות גדולות, ולא כלל [בה"ש] [ב] לומר אף שלק תמרים מברך פרי העץ לאפוקי מהר"א ז"ל איש ריבו הובא כחיודשי הרשב"א ברכות ל"ח [שם] שסובר דכהאי גוונא פרי העץ, יע"ש. ובכסף משנה [שם הלכה ד] הביא דברי הר"א אדברי הר"מ, ואיני יודע [ד]משמע דר"מ כחיודשי הרשב"א וכאמור. אבל הר"א סובר סובר סחיטה וכתיתה אין כבישול והם כזיעה, מה שאין כן בישול לאו זיעה הוה, ואף אין דרכן למשלק פרי העץ, ובסחיטה אף דרכן למסחט שהכל, באופן שהרשב"א ורא"ש חלוקין בתרתי. ולרא"ש טעם כעיקר דבר תורה בזיתים וענבים או בכל פירות כבישול, הא סחיטה וכתיתה וציר ע"י מליחה לאו טעם ממש הוה בשאר פירות, וכבר יש לנו אריכות דברים בסוגין דחולין ק"ק [שם] [פסחים (כ"ח) [כד, ב] [שם] וא"י"ה בהלכות פסח בפתיחה [לסימן] תמ"ב בטעם כעיקר יבואר זה. ובכ"ח [ד"ה ואם בשל] כתב בשו"ע לא הכריע, ולפי הכלל דיעה א' בסתם, כחיודשי הרשב"א, וכל שכן דמשמע דר"מ סובר כן. והמחבר בסעיף ח' דבש מתמרים וכן שאר פירות, לכאורה זו ואין צריך לומר זו, אלא לומר בשאר פירות ע"י בישול, ובוהו יהיה כוונת עולת תמיד [ס"ק ט] הביאו אליה רבה אות י"ד דבסעיף ח' סתם ובסעיף י' הביא פלוגתא והכן. ועיין מה שאכתוב א"י"ה באות ט' מזה ובאות י"ד: **(ט) והרא"ש**. עיין ט"ז. הרא"ש אין מסופק שהרי כתב הטור בסימן ר"ה ולא דמי למי פירות דעל ידי בישול יותר כו' הרי חילוק הרא"ש, והלכה כתב הט"ז ז"ל קצוות, באין דרך לשלקם ולשחוקם (כאלו אמר לסוחטם)

מכל מקום מברך בורא פרי העץ, א"כ על כל פנים בלא נתבשלו יש לברך בורא פרי העץ. והט"ז [ס"ק ד] כתב לברך גם על גודגדניות בורא פרי העץ:

בקרא, ואפילו הכי חשבינן ליה מו' המינים, משום דכתבי דבש, והיינו דבש תמרים. וכן אמרין, דנאמר לשיעורין דבש ככותבת הגסה [סוכה ה, א]. עיין ברש"י שם [ד"ה דבש]. וגם כי תאנים ורמונים בהדיא כתיב בקרא, ומקרא חשיב אח"כ דבש, על כרחך כי היינו דבש תמרים, וכוונת הרא"ש פשוט, שר"ל דבשלמה אי הוי כתיב תמרים בקרא, שפיר אמרין דדבש היוצא שם כשאר משקים היוצאים מהפירות. אבל כיון דבקרא כתיב דבש, ממילא אמרין דגם הדבש הוא בכלל ד' המינים. ולהכי נקט קרא דבש, לגלויי דגם הדבש בכלל, וכל שכן התמרים עצמן, אך דאכתי קשיא, דמה בין זה, ליוצא מתאנים וירמונים ותפוחים דאמרין זיעה בעלמא הוא, וא"כ דדבש האמור בתורה, הכוונה על התמרים עצמם. לזה אמר הרא"ש דלא דמי, דהתם שאין המשקה כנוס בתוכן עד שיצא מאליו, הרי זיעה בעלמא, מה שאין כן דבש הזב מאליו מהתמרים, הוא בכלל ד' המינים, ומברך עליו בורא פרי העץ. וכן כתב המעטין [מלך מעטין] י"ט סימן יב אות ד, פירוש דברי הרא"ש בקצרה. ומה שכתב הט"ז, דבתאנים אינו יוצא מעצמן אלא על ידי כחושה לבנוי בכלל ויבה [סח] הנאמרת אצל דבש. ואיני בספר גזירות שמשון להגאון מזה: שמשון חסידו שהשגיג עליו, בסוף כתובות [ק"א, ב] דשם איתא, דבבש הזב מתאנים, היינו דכתיב וזב חלב ודבש. ולכאורה משם תקשי גם על הרא"ש גופא, דהא דבש תאנים נמי זב מאליו. וצ"ל דודאי דבש דכתיב בקרא קאי ארבע תמרים, דהא תאנים בהדיא חשיב משבצת המינים, ואינו זיעה בעלמא, כיון שדרכו לצאת מעצמו, ואע"ג דגם תאנים לפעמים הוא זב מעצמו, מכל מקום אין דרכו כל כך כמו דבש תמרים, שיהיה כמו הפרי עצמו. והא דקאמר התם היינו דקאמר וזב חלב ודבש, דרך רמז בעלמא קאמר הכי לצחות לישנא. לפי שראה שנתערב הדבש עם חלב העינים, כדמשמע התם, ע"ש. אבל עיקר דבש האמור בתורה הוא דבש תמרים, וצ"ע. ועיין בירושלמי ביכורים [פ"א הלכה ג] דיליף מדכתיב ומפרץ הדבר כו' [דברי הימים ב לא, ה], דדבש הוא תמרים, ולא דבש ממש, ע"ש. והביאו במשנה למלך פרק (ג') [ב] [הלכה ט] דביכורים, והיינו דמחייב במעשרו. ובתוספות [עירובין לב, א ד"ה תאנים] מבואר בכמה דוכתיא דאי מעשר פירות דרבנן גם מעשר תאנים דרבנן:

[שם פק"ו] דהיינו דרבי מאיר חשיבין אייזונית בקטנותה כו'. ודבריו נפלאו, דהתם הפירוש שאיילנות אין לה ימי נעויות, רק חיקף אחר שני קטנות יש לה דין גדולה